

TESTOVANIE ROZVOJA HUDOBŇNÝCH SCHOPNOSTÍ DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU

LENKA KAŠČÁKOVÁ

PaedDr. Lenka Kaščáková, PhD.; Katedra hudobnej výchovy; Pedagogická fakulta UK; Račianska 59, 813 34; Bratislava; e-mail: kascakova@fedu.uniba.sk

ABSTRACT

This paper considers the musical abilities of children of pre-school age and the factors which influence the development of those abilities. It highlights the findings of research among pre-school children in Slovakia, which was conducted on the basis of the author's concept of a non-standard test to ascertain the quality of those children's musical abilities, in the form of a fairytale. The test, created to ascertain the quality of the musical abilities of children of pre-school age, offers an instrument for diagnosing the quality of their musical sense and prediction of their musical talent. Methodically and thematically, it may be of assistance to pre-school teachers and also teachers in elementary art schools.

Key words: child of pre-school age, talent, test, musical ability, musical activity, musical game

Úvod

Prvých šesť rokov je pre hudobný vývin dieťaťa veľmi dôležitých z dôvodu vytvárania základov jeho hudobnosti. „Hudobnosť predstavuje integráciu hudobných schopností umožňujúcich hudobné činnosti a tvorbu základných vzťahov človeka k hudbe.“¹ Hudobné činnosti sú základným predpokladom pre rozvoj hudobných schopností, ktoré sú podmienkou hudobného vývinu jednotlivca. „Hudobné schopnosti predstavujú súhrn špecifických psychických vlastností, ktoré umožňujú človeku kontakt s hudbou, jej vnímanie, prežívanie a aktívny hudobný prejav.“²

---

¹ SEDLÁK, František – VÁŇOVÁ, Hana: *Hudobní psychologie pro učitele*. Praha : Karolinum, 2013, s. 47-50.

² SEDLÁK – VÁŇOVÁ, Ref. 1, s. 53-54.

Hudba by mala tvoriť neoddeliteľnú súčasť života detí, nielen v období predškolského veku, pretože jedinec s badateľnými hudobnými dispozíciami prejavuje zvýšený záujem o hudbu už od raného detstva, vyhľadáva hrové hudobné činnosti s cieľom sebarealizácie. Myslíme si, že sa ešte nenarodil človek bez nadania – je však dôležité dokázať ho včas odhaliť a vyvíjať tým správnym smerom.

I. Testovanie hudobných schopností detí predškolského veku: teoretické východiská

Hudobný vývin je už od obdobia nemluvňáťa a batolaťa spojený s ostatnými funkciami psychiky. Tvorí súčasť všeobecného psychofyzikálneho vývinu dieťaťa predškolského veku. Neskôr je založený na utváraní senzorio-motorickej jednoty a súvisí s rýchlo sa utvárajúcou diferenciaciou schopnosťou sluchu, ale aj s rozvojom fonemického sluchu. V období predškolského veku sa vplyvom biologického dozrievania a výchovných podnetov rozvíja sluchový analyzátor, najmä jeho výškovo-diferenciálna schopnosť, ktorá od šiestich rokov veku dieťaťa vzrastá dvojnásobne (František Sedlák – Hana Váňová).³ V poslednej dobe sa uskutočnili výskumy, ktoré spresňujú teóriu fonemického a tónového sluchu odborníkov z druhej polovice 20. storočia. Milena Kmentová zverejnila výsledky pedagogického výskumu, ktorý potvrdzuje, že „neexistujú fyziologické predpoklady pre transfer schopností tónového a fonemického sluchu“.⁴ Zároveň vyzdvihuje dôležitosť selektívnej sluchovej pozornosti pre rozvoj oboch sluchových schopností a cestu k stimulácii fonemického sluchu hudobnými prostriedkami nachádza vo vokálnych hrách so špecificky vybranou slovnou zásobou (Milena Kmentová).⁵

Deti v predškolskom veku by mali mať dostatočný priestor na výučbu hudobnej výchovy. Hudba je pre deti dôležitá nielen z estetického hľadiska, ale plní aj dôležité výchovné poslanie. Pôsobí na rozvoj myslenia, fantázie, pamäti, pozornosti a na city. Vplyv je tým väčší, čím lepšie jej jedinec rozumie. Hudobné zážitky sú prostriedkom rozvoja predstavivosti a podnecujú hudobné aktivity formou improvizácie. Hudba pomáha rozvíjať dieťa vo všetkých oblastiach. Deti rady reagujú na hudbu predovšetkým pohybom a tancom. Piesne so zapojením pohybu pomáhajú deťom precvičiť koordináciu a jemnú motoriku. Pohyby prstami pomáhajú deťom precvičovať ovládanie rúk a prstov – zručnosti potrebné na písanie a manipuláciu s malými predmetmi. Tanečná hudba tiež pomáha deťom zdokonaľiť ich kontrolu nad rukami a nohami. Hudba a tanec sú zábavné a pomáhajú deťom v ich socializácii.

Do konca obdobia predškolského veku dochádza u dieťaťa k významným kvantitatívnym zmenám v dôležitých vnútorných orgánoch (Zdeněk Helus).⁶ Rýchly rozvoj di-

³ SEDLÁK – VÁŇOVÁ, Ref. 1.

⁴ KMENTOVÁ, Milena. *Tónový sluch predškolní a mladších školní dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019, s. 77.

⁵ KMENTOVÁ, Milena. *Třídá zpívá ÍÁÍÁ: hudební hry v rozvoji fonemického uvědomování*. Praha : Portál, 2019.

⁶ HELUS, Zdeněk: *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha : Portál, 2009.

ferenciačnej a analytickej funkcie sluchového analyzátora umožňuje nielen realizáciu základných speváckych zručností, ale aj sústredené počúvanie a porozumenie vokálnej a veku primeranej inštrumentálnej hudbe. Rozvoj motorického analyzátora zlepšuje koordináciu telesných pohybov podľa charakteru hudby, tu vznikajú aj predpoklady pre hru na detských hudobných nástrojoch. Ak vezmeme do úvahy anatomický a psychofyziologický vývin detí predškolského veku, je možné tvrdiť, že ide o jednu z najdôležitejších etáp hudobného vývinu dieťaťa. Ak sa zanedbá, môže negatívne ovplyvniť celkový vzťah dieťaťa k hudbe (Sedlák – Váňová).⁷ V celom predškolskom období je dieťa vďaka dozrievaniu nervového systému, svalstva a kostry veľmi pohyblivé, obratné a spresňuje sa u neho hrubá aj jemná motorika.

Tonálne cítenie a porozumenie vzťahov medzi jednotlivými tónmi od základného tónu sa u predškolákov upevňuje reprodukciou hudby, spevom detských piesní v diatonickom systéme a hrou na detských hudobných nástrojoch. Dôležité je, aby deti nekričali a nespievali príliš dlho (Peter Krbaťa).⁸ V oblasti hudobných aktivít sa u dieťaťa v predškolskom období rozvíjajú elementárne receptívne a reprodukčné zručnosti, ktoré mu umožňujú tvorivé osvojenie základných zvukových kvalít. Dieťa rozlišuje výšku tónov, agogiku (zmenu tempa v priebehu skladby, ktorá súvisí s umeleckým prednesom) a dynamiku. U predškolákov sa formujú základy tonálneho cítenia, ako aj schopnosti emocionálne prežívať a rozlišovať tonálne funkcie jednotlivých tónov v melódii, upevňuje sa ich rytmické cítenie.

Hudobná pamäť a procesy vnímania sú u predškolákov názorné, podobne ako ich myslenie. Deti využívajú fantáziu, majú živú predstavivosť, a keďže ešte nevnímajú rozdiel medzi realitou a fantáziou, často si vymýšľajú. Na základe rozvoja hudobnej pamäti a predstavivosti sa u predškolákov utvára schopnosť orientácie v základných hudobno-výrazových prostriedkoch. Vďaka rozvoju hudobnej pamäti, predstavivosti, rytmického a tonálneho cítenia, je predškolák schopný samostatných rytmicky a intonačne správnych speváckych, ale aj nástrojových reprodukcií (imitácií) piesní alebo melodických úryvkov (Milan Holas).⁹

Vymedzenie pojmu hudobná schopnosť

Vo všeobecnosti je známe, že schopnosti vznikajú a prejavujú sa na základe vrodených vlôh (dispozícií). To znamená, že zapojenie človeka do činnosti je rozhodujúcou cestou rozvoja schopností, a naopak, schopnosti sa rozvíjajú v závislosti od zvláštností a obsažností činností, na ktorých sa človek aktívne zúčastňuje.

Podmienkou a východiskom hudobného vývinu jednotlivca sú *hudobné schopnosti*. Existujú staršie názory, že jestvuje len jedna hudobná schopnosť. Väčšina autorov zastáva však názor, že hudobných schopností je viac. K týmto autorom patrí napríklad Carl Emil Seashore (1919),¹⁰ Boris Michajlovič Teplov (1967),¹¹ František Sedlák

⁷ SEDLÁK – VÁŇOVÁ, Ref. 1.

⁸ KRBAŤA, Peter: *Psychológia hudby (nielen) pre hudobníkov*. Prešov : Matúš Music, 1994, s. 122-123.

⁹ HOLAS, Milan: *Hudební pedagogika*. Praha : 2004, s. 58.

¹⁰ SEARSHORE, Carl Emil: *The Psychology of Musical Talent*. New York, 1919.

¹¹ TĚPLOV, Boris Michajlovič: *Psychologie hudebních schopností*. Praha : SPN, 1967.

(1990).¹² Teplov (1967) nazýva komplex týchto hudobných schopností hudobnosťou. Podľa Sedláka a Váňovej (2013)¹³ môžeme hudobné schopnosti zaradiť do kategórie špeciálnych schopností, podobne ako napríklad schopnosti výtvarné alebo matematické. Hudobné schopnosti definujeme ako špecifické psychické vlastnosti, umožňujúce človeku kontakty s hudbou, jej vnímanie a prežívanie, ako aj aktívny hudobný prejav. „Hudobné schopnosti môžu tvoriť len také psychické vlastnosti a štruktúry, ktoré – aj keď sa vývojovo menia – sa prejavujú a pretrvávajú po celý život.“¹⁴

Vznik hudobných schopností má dva aspekty: *ontogenetický*, súvisiaci s individuálnym podielom geneticky zakódovaných, vrodenných dispozícií, a *fylogenetický*, daný skutočnosťou, že dieťa je od narodenia obklopené určitým sociálnym prostredím a preberá jeho kultúrne vzorce – napríklad intonáciu reči, spôsob spevu atď. V psychológii hudobných schopností sa často rozoberá vzťah dedičných a získaných činiteľov. Obzvlášť v minulosti nachádzame tieto spory, pretože starší hudobní psychológovia (Carl Emil Seashore, Max Schoen, Géza Révész, Valentin Haecker, Theodor Ziehen, Jon Alfred Mjøn) predpokladali, že hudobné schopnosti, špeciálne pri svojom výraznom prejave – nadaní –, sú určené dedičnými činiteľmi, pričom vplyv prostredia a výchovy pôsobí len na ich precitnutie.

Historicko-sociálnu podmienenosť rozvoja *ľudských schopností* dokázala a rozvinula ruská psychológia. Jej hlavným predstaviteľom je Valerij Leontjev, ktorý v rámci experimentálneho výskumu hudobného sluchu uskutočnil rekonštrukciu chýbajúceho hudobného sluchu (u osôb evidentne nehudobných) na základe novo utvorených reflexívnych spojov medzi neurónmi.

Predpoklady na hudobný rozvoj sa veľmi vyvíjajú v novorodeneckom období a v období mladšieho batolaťa. Sú opísané prejavy tzv. spečatovacieho obdobia v novorodeneckom období, dôležitého pre celý ľudský vek. Podobne významné sú ďalšie obdobia, ktoré nazývame prechodové (používa sa tiež označenie tranzitívne, senzitívne, kritické), ich špecifiká spočívajú v tom, že staré mechanizmy prestávajú platiť a nové ešte nezačali pôsobiť. „Najväčšie kvalitatívne a kvantitatívne odlišné medzníky hudobného vývoja sú na rozhraní tretieho a štvrtého roku, šiesteho až siedmeho a jedenásteho až dvanásteho roku. Hudobnopedagogická prax i výskumy v posledných desaťročiach neustále dokazujú a poukazujú na to, že vlohy i schopnosti je potrebné rozvíjať od útleho detstva primeranými a rozmanitými hudobnými podnetmi.“¹⁵ Z toho vyplýva, že hudobnú schopnosť nemôžeme považovať za nemennú. Jej kvalita je podmienená vlohou, anatomicko-biologickým predpokladom pre jej rozvoj. Vplyvom výchovy, prostredia a veku sa jej kvalita mení, pričom je potrebné brať do úvahy, že každý jedinec je špecifickou a originálnou osobnosťou, ktorá sa prejavuje v rôznych činnostiach kvalitou vlastných vlôh a schopností. „Vloha má anatomicko-fyziologickú podstatu a na jej základe dochádza k rozvoju hudobnej schopnosti.“¹⁶ Dôležitým činiteľom v rozvoji hudobných schopností sú výrazné vlohy, ktoré umožňujú zrýchle-

¹² SEDLÁK, František: *Základy hudební psychologie*. Praha : SPN, 1990.

¹³ SEDLÁK – VÁŇOVÁ, Ref. 1.

¹⁴ SEDLÁK – VÁŇOVÁ, Ref. 1.

¹⁵ HUDÁKOVÁ, Jana: *Didaktika a umelecké aspekty práce v detskom speváckom zbere*. Prešov : FHPV PU v Prešove, 2008, s. 38.

¹⁶ FRANĚK, Marek: *Hudební psychologie*. Praha : Karolinum, 2005, s. 142.

ne realizovať jednotlivé hudobné činnosti, a tak vytvárať kladný vzťah k hudbe. Jedinec s badateľnými hudobnými dispozíciami už od raného detstva prejavuje zvýšený záujem o hudbu, vyhľadáva hrové hudobné činnosti s cieľom sebarealizácie. V tomto zmysle získala bohaté skúsenosti Petra Slavíková, ktorá skúmala rozvoj hudobnej kreativity u detí predškolského veku a priblížila hodnoty, ktoré prinášajú podnety pre ich osobnostný rozvoj (Petra Slavíková).¹⁷

Hudobné schopnosti nie je možné skúmať priamo, ale len prostredníctvom činností, v ktorých sa prejavujú. Spôsobilosť vykonávať úspešne určitú hudobnú činnosť sa nazýva *hudobná zručnosť*. Získavame ju cvikom a učením. Má špeciálnejší charakter než schopnosť, viaže sa ku konkrétnemu úkonu (hra na nástroji, spev, hudobno-pohybový prejav, zručnosť aktívne počúvať hudbu, improvizovať). Hudobná schopnosť je predpokladom vzniku príslušnej zručnosti, osvojovaním a rozvíjaním zručností dochádza späť k rozvoju schopností. „Kvalita hudobných zručností rovnako podmieňuje i kvalitu, rýchlosť a zlepšenie spôsobu vykonávania hudobných činností, pričom dochádza aj k ďalšiemu rozvoju hudobných schopností, ktoré podmieňujú rozvoj hudobných zručností. Jadrom procesu utvárania zručností je vzájomné pôsobenie medzi zmyslovými orgánmi, centrálnou nervovou sústavou a motorickým aparátom každého jedinca.“¹⁸

Činitele ovplyvňujúce rozvoj hudobných schopností dieťaťa predškolského veku

U rôznych autorov nachádzame odlišné názory na to, či sú hudobné schopnosti vrodené, dedičné, alebo skôr získané, ovplyvnené vonkajšími činiteľmi. V minulosti autori zastávali buď jeden, alebo druhý názor. Medzi zástancov dedičnosti patrila napríklad C. E. Seashore (1919),¹⁹ podľa ktorého je hudobný talent dedičným darom a je možné ho rozpoznať už v ranom detskom veku. Podľa Sedláka (1990),²⁰ ktorý vychádzal z Piagetovej vývinovej psychológie a z Teplovej charakteristiky vláh a schopností, sa vnútorné a vonkajšie činitele vzájomne ovplyvňujú a schopnosti sa nemôžu uspokojivo rozvinúť pri absencii jedného z nich. Ďalej uvádza, že sa hudobné schopnosti nerozvíjajú bez vplyvu výchovy a prostredia, ani s prítomným silným dedičným základom, ktorý ovplyvňuje skôr individuálne rozdiely (napríklad rýchlosť a efektívnosť vyučovacieho procesu hudobnej výchovy). Navzdory tomu zase Howard Gardner (1999)²¹ uvádza prípady detí, ktoré nevyrastali v hudobne podnetnom prostredí, a predsa sa u nich nadanie prejavilo. Preto Gardner nesúhlasí s tým, že sa nadanie nemôže rozvíjať bez systematickej výchovy, pričom aj tak berie do úvahy obidva činitele, pôsobiace na vývoj hudobných schopností. Podľa Mareka Fraňka (2005) sa každé dieťa narodí s určitým potenciálom, s vlohami, ktoré mu predurčujú schopnosť dosiahnuť čo najvyššiu úroveň v danej oblasti. Tento potenciál sa nemusí automaticky naplniť, pokiaľ nemá okolo seba dostatočne podnetné prostredie. Na rozdiel od starších autorov, Franěk považuje za dôležitý vplyv hudobných podnetov v raných fázach ľudského života, z dôvo-

¹⁷ SLAVÍKOVÁ, Petra: *Dětská hudební tvořivost v preprimárním vzdělávání*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020.

¹⁸ HOLAS, Ref. 9, s. 54.

¹⁹ SEARSHORE, Ref. 10.

²⁰ SEDLÁK, Ref. 12.

²¹ GARDNER, Howard: *Dimenze myšlení. Teorie rozmanitých inteligencí*. Praha : 1999.

du dotvárania funkcií mozgu. Z uvedeného vyplýva, že práve obdobie predškolského veku má pre hudobný vývin dieťaťa nesmierny význam, pričom je pochopiteľné, že vplyv na úroveň jeho rozvoja má predovšetkým rodinné prostredie a neskôr aj inštitucionálne prostredie v škole i mimo nej.

Rozvoj hudobných schopností ovplyvňujú dva vzájomne prepojené činitele, a to: *vnútorné činitele* ako jav biologický a *vonkajšie činitele* ako jav sociálno-psychologický.

Vnútorné činitele ovplyvňujúce hudobnosť predstavujú hmotný základ hudobných schopností, pri ktorých ide o vrodené anatomicko-fyziologické zvláštnosti organizmu, zvláštnosti nervovej sústavy, tzv. vlohy, ktoré tvoria vnútorné podmienky na utváranie určitých schopností. Pod pojmom *vloha* si môžeme predstaviť určité fyziologické a psychologické danosti každého jedinca, ktoré predznamenávajú možnosti jeho psychického rozvoja. Sú vrodené, nedajú sa priamo pozorovať, hodnotiť, ani merať. Súhrn výrazných hudobných vlôh potrebných pre úspešnú činnosť, ktoré sa u jedinca môžu prejavíť už v ranom detstve, nazývame *hudobné nadanie*. Vysoký stupeň nadania označujeme ako *talent* a ešte ďaleko vyšší stupeň nazývame *genialitou*. Hudobné vlohy tvoria základ pre hudobné schopnosti.

Vonkajšie činitele ovplyvňujúce hudobnosť sa začleňujú k javom spoločensko-psychologickej povahy (ku ktorým patria predovšetkým rodina, škola, rôzne kultúrne inštitúcie, mediálne prostredie), ktoré kladne alebo záporne pôsobia na rozvoj hudobnosti, hudobných schopností, záujmov a potrieb ľudí, ktorí žijú v danej spoločnosti.

Testovanie hudobných schopností

Doterajší stav bádania o testovaní hudobných schopností sa týka predovšetkým obdobia, keď už deti navštevujú základnú školu. Naproti tomu je málo prác, ktoré z hudobnopsychologického a pedagogického hľadiska približujú predškolský vek. Na zistenie kvality hudobných schopností sa používa veľa štandardizovaných aj neštandardizovaných testov hudobných schopností. Súhrnný prehľad autorov testov hudobnosti nám priblíži publikácia Rosamund Shuterovej,²² ktorá podrobne opisuje prípravu testov hudobných schopností a ich výskumné výsledky. Testy prehľadne usporadúva na neštandardizované, štandardizované a komerčne nedostupné. Na priblíženie problematiky vyberáme len zopár autorov, ktorí sa venovali problematike výskumu hudobnosti. Prvý test hudobných schopností zostavený na vedeckej báze vytvoril v roku 1919 americký psychológ Carl Seashore.²³ Test s názvom Measures of Musical Talents predpokladá, že celková hudobnosť jedinca je založená na schopnosti rozlíšiť základné tónové vlastnosti (výšku, dĺžku, silu a farbu). Podľa názorov autora majú na stav týchto schopností vplyv len vlohy, ktoré sú dané dedične a nie je možné ich rozsah ďalej ovplyvňovať výcvikom. Z tohto dôvodu chcel skúmané osoby vo veku 10 – 19 rokov vyňať z procesu sústavnej hudobnej výchovy. Seashorov test obsahuje šesť subtestov.

1. Subtest na meranie rozlišovacej schopnosti pre výšku tónov. Tóny sú tvorené tónovým generátorom bez alikvotných tónov. Ide o 50 dvojíc tónov rôznej výšky (rovnakej dĺžky), pričom skúšaný určuje, ktorý z tónov je vyšší alebo nižší.

²² SHUTER, Rosamund: *The Psychology of Musical Ability*. London : 1968, s. 25-42.

²³ SEASHORE, Ref. 10.

2. Subtest na meranie sily tónov s 50 dvojicami tónov rôznej sily (rovnakej výšky), pričom jeden tón je silnejší a druhý slabší.
3. Subtest na meranie rozlišovacej schopnosti pre rytmus s 30 párami rytmických útvarov, pri ktorých sa určuje rozdielnosť alebo rovnakosť.
4. Subtest na meranie rozlišovacej schopnosti pro dĺžku tónov s 50 úlohami obsahujúcimi vždy dva po sebe znejúce tóny rôznych dĺžok.
5. Subtest na meranie rozlišovacej schopnosti pre farbu tónov s 50 párami tónov konštantnej výšky, ktorých farba je modifikovaná zoslabením alebo zosilnením určitého alikvotného tónu.
6. Subtest na meranie pamäti pre melódiu s 30 párami motívov v dĺžke 3 – 5 tónov. V každej úlohe sa motív odlišuje jedným tónom, skúšaný určuje, ktorý tón v poradí sa zmenil.

Odpovede sa zapisujú do záznamových hárkov a vyhodnocujú pomocou špeciálnej šablóny. Maximálny počet bodov v každom subteste sa zhoduje s počtom jednotlivých úloh. Seashorov test sa zameriava výhradne na percepciu, neposudzuje úroveň reprodukčných schopností. Cieľom testu je stanovenie rozlohy dispozičného základu potrebného pre vznik a rozvoj schopností. Test môže identifikovať jedinca, ktorý pravdepodobne nedosiahne väčší úspech v hudobnej výchove, ale nemá prognostickú funkciu pre tých, ktorí môžu byť úspešní. Seashore zastával názor, že by nemali byť hudobne vzdelávané tie deti, ktoré nemajú rozvinuté základné identifikačné schopnosti týkajúce sa vlastností tónu. Tento Seashorov názor je z dnešného pohľadu nesprávny. Možnosť hudobného vzdelania má mať dieťa bez ohľadu na mieru vrodených dispozií. Aj napriek kritike, ktorú test získal, znamenal zakladateľský počin v oblasti testov hudobnosti a stal sa inšpiráciou a východiskom pre mnohých ďalších psychológov. Anglický psychológ Herbert D. Wing²⁴ vypracoval test, ktorý nazval test hudobnej inteligencie. Obsahuje sedem subtestov zameraných na analýzu akordov, vnímanie výškových rozdielov, hudobnú pamäť, zmenu akcentu v opakovanej melódii, úlohy na zmenu harmónie, rozlišovanie sily a jej zmien a zmenu frázovania pri opakovaní melódie. Maďarský psychológ Géza Révész²⁵ vytvoril testy, ktoré vychádzajú z predpokladu, že súčasťou schopnosti je aj zložka výkonovo-tvorivá, preto zároveň s rozlišovacími schopnosťami skúma aj spevácku a inštrumentálnu reprodukciu. Celkovú hudobnosť Géza Révész považuje za syntézu motorických a reprodukčných zložiek a čiastkových schopností, ktorými sú: hudobný sluch, rytmické cítenie, harmonické cítenie, hudobná predstavivosť, tvorivá fantázia. Skúška rytmického cítenia má dve časti:

1. reprodukcia (opakovanie) rytmických útvarov predvedených na bicom nástroji;
2. reprodukcia tých istých rytmických útvarov, ktoré sú však hrané na melodickom nástroji v rôznych tóninách – úlohou skúšaného je reprodukovať len rytmus.

Test hudobného sluchu prebieha na báze transpozície intervalov – skúšajúci zahrá interval určený na zapamätanie (pamäť skúšaného preverí opätovným zahráním spodného tónu, pričom skúšaný intonuje tón horný). Potom skúšajúci zahrá iný tón a skúšaný intonuje príslušný interval. Test preverujúci sluchovú analýzu dvojjzvukov a štvorzvukov konsonantných a disonantných. Skúšaný má zaintonovať nižší alebo

²⁴ WING, Herbert D.: *Standardized Test of Musical Intelligence*. Windsor : NFER Pub., 1981.

²⁵ RÉVÉSZ, Géza: *The Psychology of a Musical Prodigy*. London : Routledge, 1999.

vyšší tón, u náročnejších štvorzvukov najprv spodný, vrchný, a nakoniec stredný. Ak nie je schopný zaspievať, vyhladá a zahrá tóny na klavíri. Test harmonického cítenia nadväzuje na predchádzajúcu analýzu akordov (základných durových, molových a ich obrátov). Skúšajúci hrá základnú kadenciu v štvorzvukoch a skúšaný vníma vedenie hlasov, ktoré spieva. Test speváckej reprodukcie: skúšaný spevom opakuje dané melodické útvary. Túto úlohu považuje G. Révész za základnú, správna spevácka reprodukcia je výsledkom syntézy niekoľkých čiastkových hudobných schopností, ktoré sa vzájomne podmieňujú (hudobný sluch, pamäť, predstavivosť, tonálne cítenie a vlastná hlasová motorika). Test hudobnej predstavivosti a pamäti: skúmané dieťa sa pokúsi zahráť známu melódiu na hudobnom nástroji. Test hudobno-tvorivých schopností: skúšaný pokračuje v speve alebo v hre začatej melódiu a uspokojivo ju vie ukončiť. Révészove testy nie sú štandardizované, neboli pre ne vytvorené normy, na základe ktorých by došlo k porovnaniu výsledkov a diagnózy schopností. Výsledky sa hodnotia podľa subjektívneho názoru skúšajúceho. Význam majú skôr pre pedagogickú prax ako pre uplatnenie vo vedeckom výskume. Nie je presne stanovené, pre akú vekovú kategóriu sú určené, splnenie niektorých úloh, predovšetkým speváckych, si vyžaduje cvik a skúsenosti. Mnohé deti dobre počujú a vnímajú tóny a identifikujú rozdielnosti, ale nemajú vytvorené správne spevácke návyky, nedokážu použiť svoj hlas tak, aby ním mohli vyjadriť presne to, čo majú v predstave, preto môžu vykazovať problémy v reprodukcii. Táto skutočnosť výrazne znižuje možnosť správne diagnostikovať príslušnú hudobnú schopnosť.

Z hľadiska testov hudobnosti detí mladšieho školského veku je potrebné upozorniť na prácu Arnolda Bentleyho.²⁶ Tento britský univerzitný profesor vytvoril kolektívne testy pre deti vo veku 7 – 14 rokov. Testy zhodne ako u Seashora merajú predovšetkým sluchové schopnosti a hudobnú pamäť (predovšetkým pamäť pre melódiu a rytmus). Test sa skladá zo štyroch subtestov:

- Subtest na rozlíšenie výšky tónov. Dvojice rôzne vysokých tónov. Skúšaný určuje, ktorý je vyšší, prípadne, či znejú tóny zhodnej výšky.
- Subtest pamäti pre melódiu. Úlohou je sledovanie zmien v päťtónových melodic-kých úryvkoch.
- Subtest pamäti pre rytmus zameraný na vystihnúť rytmickej rozdielnosti medzi dvoma útvarmi. Každý útvar obsahuje základné rytmické hodnoty, ktoré sú vždy v druhom príklade z dvojice zmenené.
- Subtest pre sluchovú analýzu akordov obsahuje 20 akordov zoradených od dvo-zvukov až po štvorzvuky. Skúmaná osoba identifikuje počet znejúcich tónov.

Bentleyho test bol obľúbený predovšetkým pre svoju jednoduchosť a časovú nenáročnosť (trvá zhruba 30 minút a umožňuje kolektívne meranie). Test neskúma produkčné a tvorivé schopnosti jedinca. Sleduje hudobné schopnosti bez vnútorného prepojenia a úplne ignoruje skutočnosť, že schopnosti sa môžu vzájomne kompenzovať, čo sa v tomto teste nedá odhaliť.

²⁶ BENTLEY, Arnold: *Musical Ability of Children and Its Measurement*. London : George G.Harrap & Co Ltd., 1966.

Zvláštne postavenie medzi testami hudobnosti má skupinový test Larsa Gunnara Holmströma,²⁷ ktorý prikladá značný význam všeobecnej inteligencii dieťaťa. Úspech v hudobnej výchove ovplyvňujú vlohy, ktoré sa však môžu uplatniť len vďaka pôsobeniu vonkajších podnetov – vplyvom prostredia a kvalitnej hudobnej výchovy. Čiastkové testy celého súboru sú zamerané na posúdenie hudobných schopností, všeobecnej inteligencie a hudobných vedomostí. Test hudobných schopností je podobný ako u Bentleyho, podstatou je analýza akordov, rozlišovanie tónových výšok a úlohy spojené s pamäťou pre melódiu a rytmus. Test všeobecnej inteligencie obsahuje úlohy týkajúce sa práce s významom slov, tvorenie synonym, antonym, pojmov konkrétnych i abstraktných. Súčasťou testov je dotazník zabezpečujúci hudobné i nehudobné záujmy dieťaťa v škole i mimo školu. Test hudobných vedomostí preveruje poznatky z hudobnej teórie a dejín hudby získané vzdelaním v škole. Na základe svojich testov Holmström dokazuje, že deti s vyššou inteligenciou majú lepšie predpoklady k úspechom v hudobnom vzdelávaní.

Hudobní psychológovia v Poľsku, Jan Horbulewicz a Zbigniew Janczewski,²⁸ vytvorili v roku 1966 tzv. Gdanský systém skúmania hudobných schopností. Tento systém v testoch zohľadňoval vplyv motivačných činiteľov prostredia a cviku. Podstatou činnosti je vytvorenie interakcie medzi dieťaťom a skúšajúcim. Forma testu je individuálna, preveruje rytmické cítenie, zmysel pre tempo, pohyb melódie, rozlišovanie melodických zmien a analýzu akordov. Cieľom testov je aj analýza hudobného prostredia, z ktorého žiak pochádza. Na zber informácií slúži špeciálny dotazník, ktorý vyplňa učiteľ v spolupráci s rodičmi.

František Sedlák patrí medzi českých autorov, ktorí pri svojich testoch hudobných schopností prihliadali aj na expresívnu stránku. V roku 1966 vytvoril Zkoušku hudebnosti při vstupu do 6. třídy²⁹ a v roku 1975 Prověrkou hudební připravenosti dětí při vstupu do školy.³⁰ V českom prostredí sa praktickému testovaniu hudobných schopností detí predškolského veku venoval aj Miloš Kodejška. Poznatky z ich výskumov sú významným inšpiračným zdrojom pre učiteľov realizujúcich prieskum hudobnosti detí pred začiatkom systematického hudobného vzdelania. Kodejška³¹ realizoval výskum orientovaný na úroveň hudobného vnímania s detskými respondentmi. Testom v podobe hudobnej rozprávky skúmal základné hudobné schopnosti u päť- až šesťročných detí v materskej škole. Pri zisťovaní jednotlivých hudobných schopností dospel k záveru, že väčšina predškolských detí má rozvinuté jednotlivé hudobné schopnosti. Autor sa o mladších ako päťročných deťoch zmieňuje len vo všeobecnej rovine, pretože meranie hudobných schopností je u detí v tomto veku dosť náročné.

²⁷ HOLSTRÖM, Lars Gunnar: *Musicality and Prognosis*. Uppsala : 1963.

²⁸ HORBULEWICZ, Jan – JANCZEWSKI, Zbigniew: *Gdański system badania zdolności muzycznych*. In: *Materiały pomocnicze dla nauczycieli szkół i ognisk artystycznych*. Warszawa : COPSA, 1966, s. 90.

²⁹ SEDLÁK, František: *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni ZŠ*. 2. vyd. Praha : SPN, 1984, s. 57-62.

³⁰ SEDLÁK, František: *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni ZŠ*. 2. vyd. Praha : SPN, 1988, s. 53-59.

³¹ KODEJŠKA, Miloš: *Hudební výchova dětí předškolního věku II. Hudební prostředí v rodině a MŠ*. Praha : 1991, s. 10-32.

V dnešnej dobe má na diagnostike niektorých hudobných schopností veľký podiel aj internet. Existuje množstvo on-line testov, ktoré zostavili pracovníci katedier psychológie i vysokoškolskí študenti v rôznych krajinách. S prihliadnutím na skutočnosť, že anglický jazyk dnes ovláda veľké množstvo ľudí, sú testy dostupné širokej verejnosti. Najzaujímavejšie on-line testy sú: Musical Listening Test,³² ktorý zostavil tím katedry psychológie britskej Univerzity Newcastle Upon Tyne pod vedením Lauren Stewartovej na základe testov MBEA (The Montreal Battery of Evaluation of Amusia) autorky z montrealskej univerzity Isabelle Peretzovej. Cieľom testu je preukázanie dedičnosti hudobných schopností, prípadne amúzie. Skladá sa z dvoch častí, skúmanie melodickej pamäti (dosiaľ sa zúčastnilo 126 000 respondentov) a testu rytmickej pamäti (34 500). Rytmické cítenie sa skúma na melodických úryvkoch a identita či odlišnosť dvojíc úryvkov sa tak lepšie určuje. Všetky ukážky sú umiestnené v hlasovej polohe, čo tiež uľahčuje ich identifikáciu. Ďalším je on-line test hudobného sluchu, ktorého autorom je pedagóg Detskej jazzovej školy v Moskve, skladateľ a klavirista Vadim Ryžkov.³³ Test je veľmi rozsiahly (celkom 2 400 úloh), skladá sa z 11 samostatných otázok, ku každej z nich je pripojená i metodická poznámka. Jednotlivé subtesty sú samostatné, po dokončení každého z nich je možné opätovne prejsť chybné odpovede. Okrem testových úloh nájdeme na tejto internetovej stránke aj prepracované úlohy na precvičovanie intervalov a na rozvoj tonálneho cítenia. Test obsahuje aj položky, ktoré sú originálne a môžu poslúžiť ako inšpirácia pri zostavovaní testov hudobnosti. On-line test, ktorý v roku 2006 zostavil študent Lekárskej fakulty Univerzity v Bostone Jake Mandell,³⁴ je zložený z troch samostatných častí – testu výškovo rozlišovacej schopnosti (doposiaľ sa zúčastnilo 11 700 respondentov), testu rytmickej pamäti (7 300) a testu melodickej pamäti (61 000). V dobe rozvinutých informačných technológií je on-line spôsob vykonávania testov hudobnosti praktický, najmä preto, že sa na riešení úloh on-line testov môžu podieľať ľudia rôzneho veku i hudobného vzdelania v neobmedzenom počte. Pri testovaní je zaručená anonymita respondentov.

Štandardizované testy hudobnosti sa používajú predovšetkým na diagnostické meranie kvality hudobných schopností, ktorého výsledky sa využívajú ako materiál a východisko ďalších vedeckých výskumov v oblasti hudobnej psychológie. Ich cieľom je čo najpresnejšie vyhodnotiť aktuálny kvalitatívny stav konkrétnej hudobnej schopnosti. Na základe dosiahnutého výsledku je možné spravidla prognosticky odhadnúť možnosti jej ďalšieho vývoja. Pre bežné previerky hudobnosti, ktoré sa realizujú v pedagogickej praxi, sa niektoré úlohy týchto testov stávajú inšpiráciou, celé testy sa však nepoužívajú. Vypracované štandardizované testy sú úzko späté s dobou a prostredím, v ktorej boli navrhnuté. Ich využitie v odlišných podmienkach prakticky nie je možné. V súčasnej praxi sú previerky hudobnosti zamerané tak, aby orientačne vymedzili aktuálnu kvalitu, a predovšetkým rozsah hudobných schopností dieťaťa a naznačili možnosti ich ďalšieho rozvoja a využitia v systematickom hudobnom vzdelávaní.

³² Musical Listening Test. Dostupné na <<http://www.delosis.com/listening/summary.html>>.

³³ RYŽKOV, Vadim: *Previerka muzikálneho sluchu*. Dostupné na <<http://all-2music.com/solfeggio/index.htm>>.

³⁴ MANDELL, Jake: *Test your musical skills in 6 minutes!* Dostupné na <<http://jakemandell.com/tonedeaf/>>.

II. Experimentálne overovanie autorského neštandardizovaného testu

Náčrt súčasného stavu výskumnej problematiky

Postaviť dobré základy hudobnej výchovy v predškolskom veku a úspešne utvárať citlivosť k umeleckým a kultúrnym hodnotám našej spoločnosti je v súčasnej dobe aktuálnou a naliehavou úlohou. Očakáva sa, že rodina a škola majú na splnenie tohto cieľa dobré predpoklady, avšak v dnešnej uponáhľanej dobe je veľmi často opak pravdou. Úroveň rozvoja hudobných schopností súčasných detí sa všeobecne javí skôr nižšia, než by bola žiaduca. Tento fakt síce nie je potvrdený žiadnym reprezentatívnym výskumom, svedčí však o ňom opakovane školská prax a mnohé príspevky i závery z hudobnopedagogických konferencií.

Častokrát zisťujeme nedostatočnú úroveň rozvoja hudobnosti u detí, hlavne pred vstupom do základnej školy, pričom je potrebné si uvedomiť, že obdobie nástupu dieťaťa do školy patrí medzi jeho najvýznamnejšie vývinové udalosti. Tento neuspokojivý stav je neraz podmienený nedostatočnými znalosťami zákonitostí psychického vývoja dieťaťa predškolského veku a výchovných procesov v rodine a škole. Práve tam sa má dieťa aktívne zoznamovať s hudbou ako produktom ľudských schopností, a tak rozvíjať aj vlastné hudobné schopnosti. Hudobná schopnosť, aj cez relatívnu stálosť, nie je celkom nemenná. Jej kvalita sa môže meniť v závislosti od veku a vplyvu prostredia. Práve rodina a škola poskytujú základy hudobného rozvoja dieťaťa. Pri nedostatku vhodných hudobných podnetov (v hudobne málo podnetnom prostredí, napríklad v rodinách, kde sa nespieva ani nehra na hudobnom nástroji, pri používaní neefektívnych hudobnových výchovných metód v škole) sa samy od seba nemôžu rozvinúť ani veľmi silné vrodenné dispozície, a postupne môžu zakrpať.

Rozvojom hudobnosti detí predškolského veku sa zaoberal český hudobný pedagóg Miloš Kodejška,³⁵ ktorý realizoval koncom osemdesiatych rokov ojedinelý výskum s detskými respondentmi vo veku od štyroch do šiestich rokov, orientovaný na kvalitatívnu charakteristiku hudobných schopností. V konečnom dôsledku výskum priniesol metodické podnety pre skvalitnenie hudobnej výchovy na školách.

Doba sa od posledného skúmania tejto vekovej kategórie zmenila a nás zaujímalo, aká je úroveň hudobnosti detí v súčasnom období. V slovenských podmienkach sa doposiaľ obdobný výskum nerealizoval. Jedným z prípustných a pochopiteľných dôvodov mohla byť skutočnosť, že meranie hudobných schopností je u detí v tomto veku náročné. Doterajší stav bádania o rozvoji hudobnosti sa týkal predovšetkým obdobia, keď už deti navštevujú základnú školu a je málo výskumných projektov zameraných pre predškolský vek. Sme presvedčení o tom, že podnety na rozvoj talentovaných detí je potrebné aplikovať už v materskej škole a nie až v dobe školskej dochádzky. To si však vyžaduje zvláštny prístup, pretože ide o deti predškolského veku, u ktorých nie je možné opierať sa o analyticko-syntetické myšlienkové operácie, ktoré sú aktualizované až po ich príchode do základnej školy. Tieto deti žijú v špecifickej psychickej klíme,

³⁵ KODEJŠKA, Miloš: *Integratívni hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Pedagogická fakulta, 2002.

ktorá je charakterizovaná základnými psychickými znakmi a špecifickým charakterom vnímania.

Práve z týchto dôvodov sme náš výskum smerovali odlišne od výskumu detí mladšieho školského veku. Bolo potrebné, priam žiaduce, uskutočniť výskum hudobného prostredia v rodine a škole v našich nových spoločenských podmienkach (zmeny životných a spoločenských hodnôt) a porovnať ho s obdobnými výskumami uskutočnenými na konci minulého storočia. Takéto poznanie prinesie úžitok zvlášť dnes, keď sa spoločnosť a ekonomické vzťahy dynamicky menia. Tie prinášajú aj nové podnety pre hudobnú výchovu vo výchovno-vzdelávacích koncepciách a programoch nasmerovaných na humanizáciu a tvorivý aspekt spôsobu života.

Veríme, že starostlivosť o talentované deti je najdôležitejšou úlohou každej rozumnej spoločnosti, ktorá myslí na svoju budúcnosť. Rovnováha medzi intelektuálnymi a citovými sférami osobnosti je v dnešnej dobe narušená v neprospech citu a zmyslu pre krásu. Postoje vyjadrujú relatívne trvalé smerovanie k cieľom, preto diagnostikovať a neskôr vhodne rozvíjať hudobnosť od predškolského veku v spolupráci s rodinou a školou vidíme ako optimálny variant na zlepšenie súčasného stavu.

Zisťovanie kvality hudobných schopností u detí predškolského veku

Štruktúra hudobných záujmov sa v priebehu hudobného vývoja človeka neustále mení, čo je dané vekom, prostredím, v ktorom človek žije, vplyvom rodiny, školy či médií. Vplyvom vonkajšieho prostredia sa vrodene či dedičné dispozície aktualizujú. Práve rodina a škola poskytujú základy hudobného rozvoja dieťaťa. Pri nedostatku vhodných hudobných podnetov sa samy od seba nemôžu rozvinúť ani veľmi silné vrodene dispozície a postupne môžu zakrpať. Preto je dôležité postaviť dobré základy hudobnej výchovy už v predškolskom veku a úspešne utvárať citlivosť k umeleckým a kultúrnym hodnotám našej spoločnosti. V procese predprimárnej edukácie vidíme dostatok priestoru na vylepšenie tejto situácie. Riešenie tohto problému sa stalo nosným pri výbere nášho výskumu.

Volbu výskumných metód sme podriadili cieľu a hypotézam výskumu. Výskumné metódy sme zoradili podľa postupnosti ich použitia v rámci celého výskumu:

Obsahová analýza textových dokumentov – metódu sme uplatnili pri získavaní potrebného teoretického poznania o zvolenej problematike. Pri štúdiu dostupných knižných a internetových materiálov sme sa zamerali na hľadanie nových relevantných vzťahov súvisiacich s témou, hlavne v oblasti vývinovej psychológie, hudobnej psychológie, všeobecnej pedagogiky, hudobnej pedagogiky a didaktiky. Z uvedených oblastí spomenieme aspoň najprínosnejších autorov: Františka Sedláka, Hanu Váňovú, Boženu Balcárovú, Petra Krbaťu, Milana Holasa, Miloša Kodejšku, Ericha Petláka, Mareka Franěka, Jaromíra Herdena a ďalších.

Neštruktúrované pozorovanie – išlo o pozorovanie a sledovanie detí, situácií a prostredia materskej školy, pri ktorom sme nepoužívali vopred stanovené pozorovacie systémy, škály, to znamená, že skúmanú realitu sme vopred neštruktúrovali. Určili sme si len konkrétne udalosti, situácie, javy a osoby, ktoré sme chceli pozorovať. Takéto pozorovanie umožňuje vnímať sledovanú realitu zaujímavým spôsobom, pričom sa môžu odkryť nové javy a súvislosti.

Dotazník sme využili s cieľom zistiť vplyv rodinného prostredia na rozvoj hudobnosti dieťaťa predškolského veku. Obsahoval 22 položiek: 4 otvorené, 6 polouzavretých, 12 uzavretých. Prvé 3 položky boli zamerané na získavanie všeobecných údajov týkajúcich sa pohlavia dieťaťa, veku dieťaťa a adresy materskej školy. Jadro dotazníka tvorili položky z oblasti hudobných záujmov rodičov, kontaktov rodičov s hudbou a ich následnej starostlivosti o hudobnú výchovu detí vo svojich rodinách v jednotlivých hudobných činnostiach (spevákka, inštrumentálna, pohybová, receptívna).

Hudobný experiment – bol hlavnou metódou výskumu. V trvaní ôsmich mesiacov sme testovali kvalitu hudobných schopností päť- až šesťročných detí. Prostredníctvom autorskej koncepcie testu na zisťovanie kvality hudobných schopností pomocou perцепčných a reprodukčných činností sme sledovali: spevácko-reprodukčné schopnosti, hudobno-sluchové schopnosti, rytmické cítenie, tonálne cítenie, hudobnú pamäť a hudobno-tvorivé schopnosti. V rámci hudobno-sluchového cítenia sme preverovali vždy v rovnakom množstve úloh kvalitu sluchového rozlišovania intenzity, farby a výšky tónov. Pri rytmickom cítení sme venovali pozornosť citlivosti na rytmickú pulzáciu, metrum, časový rytmický priebeh tónu a zmeny tempa. Pri zisťovaní tonálneho cítenia sme od detí pomocou vhodnej motivácie vyžadovali, aby určili mimotonálne tóny v známej piesni a spoznali melódie zakončené alebo nezakončené na tonike. Pri zisťovaní kvality hudobnej pamäti sme posudzovali zvlášť pamäť pre rytmus a pamäť pre melódiu. Pri vyhodnotení bolo použité jednotné škálovanie do 4 bodov: 0 b. – dieťa odmietlo úlohu splniť, pretože sa necítilo či už zdravotne, alebo psychicky v dobrom jemu prirodzenom stave; 1 b. – podpriemerná úroveň schopností; 2 b. – priemerná úroveň schopností; 3 b. – nadpriemerná úroveň schopností; 4 b. – výrazne nadpriemerná úroveň schopností. Pri úlohách, ktoré dosiahli spolu maximálne 8 bodov, sme z dôvodu vyhodnotenia rovnakého bodového skóre pri sumarizačnom výsledku postupovali podľa kritéria hodnotenia, t. j. 0 – 1 b.: dieťa odmietlo úlohu splniť, pretože sa necítilo či už zdravotne, alebo psychicky v dobrom jemu prirodzenom stave – výrazne podpriemerná úroveň skúmanej schopnosti 0 bodov; 2 – 3 b.: podpriemerná úroveň skúmanej schopnosti 1 bod; 4 – 5 b.: priemerná úroveň skúmanej schopnosti 2 body; 6 – 7 b.: nadpriemerná úroveň skúmanej schopnosti 3 body; 8 b.: výrazne nadpriemerná úroveň speváckej reprodukcie 4 body. Na uľahčenie testovania sme využívali audio nahrávku autorskej koncepcie testu s názvom *Návšteva zo zelenej planéty*.³⁶ Väčšina respondentov sa zúčastnila motivačného projektu s názvom *Rozprávky v kaštieli*, ktorý sme uskutočnili spolu so žiakmi a učiteľmi základnej umeleckej školy. Zo spomínanej rozprávky sa zhotovil video záznam, ktorý v dobe testovania poslužil aj ako motivácia pre nezúčastnených respondentov.

³⁶ KAŠČÁKOVÁ, Lenka: *Výskum rozvoja hudobnosti detí predškolského veku v podmienkach školskej a rodinnej výchovy*. [Dizertačná práca.] Prešov : Pedagogická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove : 2016.

Autorská koncepcia neštandardizovaného testu

Jedným z našich cieľov výskumu bolo vytvoriť vlastný test na zisťovanie kvality hudobných schopností dieťaťa predškolského veku, zostaviť individuálny záznamový hárok dieťaťa a metodicky spracovať pokyny k hodnoteniu vybraných schopností. Autorský neštandardizovaný test je spracovaný formou rozprávky, pretože rozprávka je pre dieťa jedným z najprirodzenejších poznávacích a súčasne umelecko-estetických prostriedkov. Cez rozprávky spoznáva svet, rozvíja fantáziu, predstavivosť, uvedomuje si rozdiely medzi dobrom a zlom na základe konania i správania hlavných hrdinov, osvojuje si základné mravné hodnoty. Z psychologického hľadiska sú „...rozprávky najčistejším a najjednoduchším výrazom kolektívne nevedomých psychických procesov“.³⁷ Test je vyhotovený nielen v textovej podobe, ale aj vo forme audio nahrávky, ktorá má dve časti. Prvá časť obsahuje celú rozprávku so správnymi testovými odpoveďami a druhá časť je spracovaná do testovej podoby, t. j. priestor na odpoveď dieťaťa je ohraničený zvukovým signálom. Kvalita hudobných prejavov vychádza z kvality hudobných schopností, preto úroveň výkonu dieťaťa je potrebné ohodnotiť určitým počtom bodov podľa hodnotiacej škály a zapísať do individuálneho hárku dieťaťa. Pri celkovom vyhodnotení sme použili jednotné škálovanie do 4 bodov, ktoré sme spomínali vyššie v texte štúdie.

Výsledky výskumu zisťovania kvality hudobných schopností u detí predškolského veku

Cieľom výskumu bolo experimentálne overiť autorský neštandardizovaný test na zisťovanie hudobných schopností detí predškolského veku. Pri stanovení výskumnej vzorky sme využili náhodný výber z detí predškolského veku, u ktorých sme dotazníkovou metódou zisťovali vplyv rodinného prostredia na jeho hudobnosť. Dotazníkového prieskumu o hudobnom prostredí v rodine sa zúčastnilo 200 dospelých respondentov, z ktorých sme náhodne vybrali 50 detí predškolského veku, u ktorých sme tak získali informácie o kvalite ich hudobných schopností, aj rodinnom hudobnom prostredí. Vzorka 50 respondentov vo veku päť až šesť rokov bola vytvorená z 23 dievčat (15 dievčat do šesť rokov, 8 dievčat nad šesť rokov) a 27 chlapcov (15 chlapcov do šesť rokov, 12 chlapcov nad šesť rokov), ktorí tvorili v hudobnom experimente výberový súbor. Dôvodom určenia danej vzorky bol zámer testujúceho uplatniť individuálny prístup k respondentovi a rovnako vyhodnotiť výkony celej vzorky na základe metodických pokynov k hodnoteniu kvality hudobnosti.

Testovanie predškolských detí prebiehalo v materskej škole v doobedňajších hodinách v nerušenej miestnosti určenej vedením školy. Pri testovaní sme nezachytili vážnejšie problémy, deti na audio test reagovali spontánne, so záujmom. S každým dieťaťom sme pracovali individuálne v trvaní 40 minút, z toho samotný test dosahoval dĺžku 25 minút. Dieťa predškolského veku neudrží pozornosť pri jednej činnosti dlhší čas, preto bolo potrebné vytvoriť také testovacie aktivity, ktoré sa striedali a umožnili pozornosť udržať v takej miere, že odrážali kvalitu príslušných schopností. Výkony detí sme zaznamenávali do individuálneho hárku dieťaťa hneď počas testovania.

³⁷ FRANZ, Marie Louise: *Psychologický výklad pohádek*. Praha : Portál, 2015, s. 15.

Testovanie bolo zvukovo zaznamenávané na digitálny diktafón, z dôvodu spresnenia a doplnenia zápisu výkonu, ktorý dieťa pri testovaní podalo.

Pri vyhodnocovaní jednotlivých schopností sme postupovali podľa metodických pokynov k hodnoteniu kvality hudobnosti. Z uskutočneného výskumu vyplynulo niekoľko zistení:

Tabuľka 1: Spevácko-reprodukčné schopnosti

Spevácko-reprodukčné schopnosti								
Úroveň kvality schopností	pohlavie	vek	Intonácia	SPOLU	Rytmus	SPOLU	Kritérium hodnotenia	SPOLU
výrazne nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	3	6	8	13	2	4
		6 r. – 7 r.	3		5		2	
	chlapec	5 r. – 6 r.	1	3	1	8	0	1
		6 r. – 7 r.	2		7		1	
nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	7	11	5	7	8	12
		6 r. – 7 r.	4		2		4	
	chlapec	5 r. – 6 r.	6	15	5	10	4	14
		6 r. – 7 r.	9		5		10	
priemerná	dievča	5 r. – 6 r.	3	4	1	1	4	6
		6 r. – 7 r.	1		0		2	
	chlapec	5 r. – 6 r.	3	5	3	3	6	8
		6 r. – 7 r.	2		0		2	
podpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	2	2	1	2	1	1
		6 r. – 7 r.	0		1		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	2	2	3	4	2	2
		6 r. – 7 r.	0		1		0	
dieťa odmietlo úlohu splniť	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	2	2	2	2	2	2
		6 r. – 7 r.	0		0		0	

Pri speve dieťaťa sme hodnotili intonačnú a rytmickú presnosť piesne zvlášť. Po sčítaní dosiahnutých bodov sme na základe kritéria hodnotenia dostali bodové vyhodnotenie spevácko-reprodukčných schopností. *Nadpriemernú* úroveň intonačne čistého spevu sme zaznamenali vo väčšom zastúpení u chlapcov ako u dievčat, pričom zaujímavým zistením je, že práve dievčatá dosiahli *výrazne nadpriemernú* úroveň rytmických schopností. Výsledky spevácko-reprodukčných schopností na základe sumarizačného vyhodnotenia intonácie a rytmu ukázali, že z výskumnej vzorky (50 detí) až 31 detí predškolského veku dosahuje *výrazne nadpriemernú* a *nadpriemernú* úroveň skúmanej schopnosti. Potešujúcim zistením je, že u chlapcov a dievčat nezaznamenáme výrazný rozdiel. Dvaja chlapci odmietli úlohu splniť z dôvodu speváckych zábran. Výskum ukázal, že **prevažná väčšina detí predškolského veku dosahuje *nadpriemernú* úroveň spevácko-reprodukčných schopností.**

Tabuľka 2: Hudobno-sluchové schopnosti

Hudobno-sluchové schopnosti								
Úroveň kvality schopností	pohlavie	vek	Intenzita tónu	SPOLU	Farba tónu	SPOLU	Výška tónu	SPOLU
výrazne nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	4	6	7	10	2	5
		6 r. – 7 r.	2		3		3	
	chlapec	5 r. – 6 r.	1	8	3	4	1	5
		6 r. – 7 r.	7		1		4	
nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	6	9	4	5	11	16
		6 r. – 7 r.	3		1		5	
	chlapec	5 r. – 6 r.	10	14	10	16	6	14
		6 r. – 7 r.	4		6		8	
priemerná	dievča	5 r. – 6 r.	5	4	3	6	1	1
		6 r. – 7 r.	3		3		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	3	3	2	6	5	5
		6 r. – 7 r.	0		4		0	
podpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	1	2	1	1
		6 r. – 7 r.	0		1		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	1	1	0	1	3	3
		6 r. – 7 r.	0		1		0	
dieťa odmietlo úlohu splniť	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	0	0	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0		0	

Hudobno-sluchové schopnosti umožňujú deťatá vnímať a spracovávať akustické vlastnosti hudby. Dieťa predškolského veku si k daným akustickým vlastnostiam utvára citlivosť hlavne vplyvom fyziologického zretia sluchového analyzátora a v hudobne podnetnom prostredí. V rámci hudobno-sluchovej schopnosti sme u päť- a šesťročných detí preverovali kvalitu sluchového rozlišovania intenzity, farby a výšky tónov. Pri testových úlohách sme nezaznamenali výraznejší problém. Zvukový test sme dopĺňali motivačnými obrázkami hudobných nástrojov, hlavne pri rozlišovaní farby tónu. Ako vidíme v tabuľke, deti pri tejto schopnosti dosahovali výborné výsledky. Až 35 detí z 50 dosiahlo *výrazne nadpriemernú a nadpriemernú úroveň* danej schopnosti. Po neformálnom rozhovore s učiteľkami sme zistili, že deti s obľubou využívajú detské rytmické a melodické hudobné nástroje, hlavne v rámci inštrumentálnych činností. Ich obľubu a existenciu nám potvrdili aj rodičia pri dotazníkovom prieskume.³⁸ Navodenie predstavy s vyhodnením lopty pri rozlišovaní výšky tónu malo svoje opodstatnenie, pretože 40 detí pri skúmaní danej schopnosti dosiahlo *výrazne nadpriemernú a nadpriemernú úroveň*. Výskum ukázal, že prevažná väčšina detí predškolského veku dosahuje *nadpriemernú úroveň* hudobno-sluchovej schopnosti.

³⁸ KAŠČÁKOVÁ, Ref. 36.

Tabuľka 3: Rytmické čítanie

Rytmické čítanie								
Úroveň kvality schopnosti	pohlavie	vek	Rytmická pulzácia	SPOLU	Metrum	SPOLU	Zmena tempa	SPOLU
výrazne nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	6	11	5	8	3	6
		6 r. – 7 r.	5		3			
	chlapec	5 r. – 6 r.	5	12	6	10	0	2
		6 r. – 7 r.	7		4			
nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	6	7	8	12	6	10
		6 r. – 7 r.	1		4			
	chlapec	5 r. – 6 r.	5	8	6	12	8	10
		6 r. – 7 r.	3		6			
priemerná	dievča	5 r. – 6 r.	3	5	1	1	1	1
		6 r. – 7 r.	2		0			
	chlapec	5 r. – 6 r.	5	7	2	4	4	9
		6 r. – 7 r.	2		2			
podpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	1	2	5	6
		6 r. – 7 r.	0		1			
	chlapec	5 r. – 6 r.	0	0	1	1	3	6
		6 r. – 7 r.	0		0			
dieťa odmietlo úlohu splniť	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0			
	chlapec	5 r. – 6 r.	0	0	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0			

Pri rytmickej čítaní sme venovali pozornosť citlivosti k pulzácii, k metru a k zmenám tempa. Z doterajšej pedagogickej praxe zastávame názor, že rytmickej čítaní nie je možné skúmať izolovane od pohybu, ale prostredníctvom činností, s pomocou asociácií so životným zážitkom či obrazom. Preto sme túto schopnosť skúmali v pohybovom prejave dieťaťa. Pri citlivosti na pulzáciu sme u 23 detí zaznamenali *výrazne nadpriemernú* úroveň schopnosti. Potešujúcim zistením bolo, že ani u jedného dieťaťa sme nezistili *priemernú úroveň* schopnosti. Pri citlivosti na metrum a zmenu tempa sme u detí pozorovali určité nepresnosti, ale len v ojedinelých prípadoch. Z nášho pozorovania činností v materskej škole sme zistili, že učiteľky danú schopnosť rozvíjajú hlavne pri ranných rozcvičkách. Deti pochodovali po kruhu na pravidelné udieranie paličky do bubienka, so zmenami tempa, s predstavou pochodujúcich vojakov. Do nášho testu sme obdobnú úlohu na citlivosť pre metrum a zmenu tempa zakomponovali a výsledok systematického pôsobenia učiteľky materskej školy sa potvrdil, pretože 42 detí zo skúmanej vzorky dosiahlo *výrazne nadpriemernú a nadpriemernú úroveň* skúmanej schopnosti. Každé dieťa sa do testovania zapojilo, čo tiež svedčí o poznatku zadanej úlohy. Ukázalo sa, že viac ako polovica detí predškolského veku dosahuje pri výskume sledovaných súčiastiach rytmickej čítaní *výrazne nadpriemernú a nadpriemernú úroveň schopnosti*.

Tabuľka 4: Tonálne cítenie

Tonálne cítenie						
Úroveň kvality schopností	pohlavie	vek	mimotonálne tóny	SPOLU	dokončenie – nedokončenie melódie na tonike	SPOLU
výrazne nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	4	6	7	12
		6 r. – 7 r.	2		5	
	chlapec	5 r. – 6 r.	3	7	3	6
		6 r. – 7 r.	4		3	
nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	8	12	5	6
		6 r. – 7 r.	4		1	
	chlapec	5 r. – 6 r.	7	10	5	9
		6 r. – 7 r.	3		4	
priemerná	dievča	5 r. – 6 r.	1	3	3	5
		6 r. – 7 r.	2		2	
	chlapec	5 r. – 6 r.	3	5	4	8
		6 r. – 7 r.	2		4	
podpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	2	2	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	1	4	3	4
		6 r. – 7 r.	3		1	
dieťa odmietlo úlohu splniť	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	1	1	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0	

Pri zisťovaní tonálneho cítenia sme od detí vyžadovali, aby určili mimotonálne (nedoškáľne) tóny v známej piesni a spoznali melódiu zakončenú alebo nezakončenú na tonike. Tonálne cítenie sa rozvíja prostredníctvom všetkých hudobných činností, najčastejšie spevom. Pri tvorbe testovacích úloh sme vychádzali z predpokladu, že deti vybrané piesne poznajú. Prekvapivým momentom bolo, že pri známej piesni Medvedku, daj labku, nedokázali s určitou zarezou zareagovať na chybný tón. Až 14 detí z celkového počtu dosiahlo *priemernú a podpriemernú úroveň* v určovaní mimotonálnych (nedoškáľných) tónov. Naopak, udivilo nás, že 12 detí dosiahlo *výrazne nadpriemernú úroveň* pri určovaní ukončenia a neukončenia melódiu na tonike. Motívy boli povýberané opäť z detských piesní, ktoré sú deťom predškolského veku známe. Výskum ukázal, že viac ako polovica detí predškolského veku prejavuje *výrazne nadpriemernú a nadpriemernú úroveň tonálneho cítenia*.

Tabuľka 5: Hudobná pamäť

Hudobná pamäť						
Úroveň kvality schopností	pohlavie	vek	Rythmus	SPOLU	Melódia	SPOLU
výrazne nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	3	6	2	4
		6 r. – 7 r.	3		2	
	chlapec	5 r. – 6 r.	1	2	1	3
		6 r. – 7 r.	1		2	
nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	7	11	7	11
		6 r. – 7 r.	4		4	
	chlapec	5 r. – 6 r.	4	12	6	12
		6 r. – 7 r.	8		6	
priemerná	dievča	5 r. – 6 r.	3	4	6	8
		6 r. – 7 r.	1		2	
	chlapec	5 r. – 6 r.	6	7	6	8
		6 r. – 7 r.	1		2	
podpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	2	2	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	4	5	1	3
		6 r. – 7 r.	1		2	
dieťa odmietlo úlohu splniť	dievča	5 r. – 6 r.	0	0	0	0
		6 r. – 7 r.	0		0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	0	1	1	1
		6 r. – 7 r.	1		0	

Hudobná pamäť patrí medzi základné hudobné schopnosti, ktoré sa utvárajú už v predškolskom veku. Pri zisťovaní kvality hudobnej pamäti sme posudzovali zvlášť pamäť pre rytmus a pamäť pre melódiu. Výsledok bol opäť nečakaný. Dievčatá dosahovali lepšie bodové skóre pri skúmaní schopnosti pamäti pre rytmus. Šesť dievčat dosiahlo nadpriemernú úroveň, z toho tri vo veku do 6 rokov. Išlo o dievčatá, ktoré mali v dotazníku uvedený vek 5 rokov a 11 mesiacov, navštevujúce tanečnú prípravku v základnej umeleckej škole. Nadpriemernú úroveň pamäti pre rytmus a melódiu dosiahlo v rovnakom pomere 23 detí, preto sme si výsledok opäť porovnali s dotazníkovým zistením týkajúcim sa detí. Opäť išlo o deti, ktoré navštevujú buď tanečný odbor v základnej umeleckej škole, alebo folklórny tanečný krúžok. Z daného zistenia vyplýva, že podnetné hudobné prostredie má vplyv na kvalitnú úroveň rozvoja príslušných hudobných schopností u dieťaťa. Výskum ukázal, že takmer polovica detí predškolského veku dosahuje pri hudobnej pamäti *nadpriemernú úroveň schopností*.

Tabuľka 6: Hudobno-tvorivé schopnosti

Hudobno-tvorivé schopnosti				
Úroveň kvality schopností	pohlavie	vek	Hudobná tvorivosť	SPOLU
výrazne nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	1	1
		6 r. – 7 r.	0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	0	3
		6 r. – 7 r.	3	
Nadpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	9	15
		6 r. – 7 r.	6	
	chlapec	5 r. – 6 r.	3	7
		6 r. – 7 r.	4	
Priemerná	dievča	5 r. – 6 r.	5	7
		6 r. – 7 r.	2	
	chlapec	5 r. – 6 r.	8	12
		6 r. – 7 r.	4	
Podpriemerná	dievča	5 r. – 6 r.	0	0
		6 r. – 7 r.	0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	2	2
		6 r. – 7 r.	0	
dieťa odmietlo úlohu splniť	dievča	5 r. – 6 r.	0	0
		6 r. – 7 r.	0	
	chlapec	5 r. – 6 r.	2	3
		6 r. – 7 r.	1	

Pri skúmaní úrovne kvality hudobno-tvorivých schopností sme sa uistili v názore, že detská tvorivosť nespočívala len vo vytváraní nového, originálneho, ale aj v obme-
ne známeho materiálu. Hudobno-tvorivé schopnosti sme testovali predložením textu
známej riekanky v párnom takte a požiadali sme ich, aby ju zrytmizovali a zmelodi-
zovali podľa vlastnej predstavy, bez sprievodu hudobného nástroja. Deťom sa hra na
hudobných skladateľov páčila, text riekanky interpretovali na melódie rôznych piesní,
ktoré mali osvojené, s minimálnym melodickým vybočením, či prípadným prispôso-
bením melódie dĺžke slova v texte. V ojedinelých prípadoch sme sa stretli s využitím
stupnicového radu v rozsahu oktávy. Výsledok činnosti bol pre deti „novým výtvorom“
a zo splnenej úlohy prejavovali radosť. Hudobná tvorivosť dosahovala u skúmaných
detí z nášho pohľadu elementárnu úroveň detskej tvorivosti. Z výkonov detí je zrejmé,
že na podobné úlohy nie sú v rodinnom a školskom prostredí zvyknuté. Traja chlapci
odmietli úlohu splniť so slovným vyjadrením „ja neviem“. Výskum ukázal, že pre-
važná väčšina detí predškolského veku dosahuje *nadpriemernú* a *priemernú úroveň*
hudobno-tvorivých schopností, pričom tieto dve skupiny sú skoro vo vyváženom
pomere.

V záverečnej časti vyhodnocovania sme pristúpili k sumarizačnému zhodnote-
niu zistených kvalít hudobných schopností u detí predškolského veku, a to na zá-
klade sčítania celkového počtu bodov, ktoré dieťa získalo pri overovaní autorskej

konceptie neštandardizovaného testu na zisťovanie kvality hudobných schopností detí predškolského veku. Maximálny počet bodov pri súčte všetkých testovaných hudobných schopností je 48. Úroveň kvality hudobných schopností dieťaťa predškolského veku sme vyhodnocovali podľa počtu získaných bodov nasledovne: 20 – 27 b.: podpriemerná úroveň schopností; 28 – 33 b.: priemerná úroveň schopností; 34 – 40 b.: nadpriemerná úroveň schopností; 41 – 48 b.: výrazne nadpriemerná úroveň schopností.

Závery

Kvalita uskutočňovaných hudobných činností, ktoré sme zaradili do nášho neštandardizovaného testu hudobnosti potvrdila, alebo vyvrátila naše stanovené hypotézy.

H1: Skúmané hudobné schopnosti u detí v predškolskom veku majú rozdielnu kvalitatívnu úroveň. Táto hypotéza sa nám potvrdila. Prostredníctvom autorského neštandardizovaného testu na zisťovanie kvality hudobnosti detí v predškolskom veku a analýzy výsledkov experimentu sme zistili, že kvalitatívna úroveň jednotlivých hudobných schopností je rozdielna, pričom v ojedinelých prípadoch v minimálnom pomere. Pozitívom, ktoré chceme vyzdvihnúť je, že predškolské deti v čase skúmaného obdobia mali dobre rozvinuté rytmické schopnosti. V rámci skúmania rytmického cítenia sme zaznamenali u väčšiny detí nadpriemernú, alebo výrazne nadpriemernú úroveň. Táto úroveň danej schopnosti sa nám potvrdila aj pri skúmaní pamäti pre rytmus, kde sme zaznamenali u prevažnej väčšiny detí nadpriemernú úroveň schopnosti a tiež pri spevácko-reprodukčných schopnostiach, kde rytmická stránka predvedenia detskej piesne bola na výrazne nadpriemernej úrovni. Rozdiely sme zaznamenali v rámci hudobno-sluchovéych schopností, kde sme u päť- a šesťročných detí preverovali kvalitu sluchového rozlišovania intenzity, farby a výšky tónov. Z uvedených pozitívne hodnotíme citlivosť pre farbu tónov, kde deti dosahovali výrazne nadpriemernú kvalitatívnu úroveň. Táto schopnosť sa vytvára už v ranom štádiu vývoja človeka a uplatňuje už pri vnímaní ľudskej reči, preto sa nám javí ako prirodzená schopnosť dieťaťa. Pri skúmaní výšky tónu sme zaznamenali rozdiely medzi deťmi v schopnosti verbálne rozlišovať výšku dvoch tónov znejúcich po sebe. Za negatívne zistenie považujeme výsledky zachytené pri hudobno-tvorivých schopnostiach. Pri dnešných tvorivých činnostiach uplatňujúcich sa v edukačnom procese rôzneho zamerania sme očakávali rozvojovú kvalitu schopnosti na vyššej úrovni. Z toho vyplýva, že detská hudobná tvorivosť má v predškolskom veku špecifické formy prejavov, ktoré odpovedajú vnútorným a vonkajším predpokladom, každopádne sme sa uistili v tom, že kvalita hudobnej tvorivosti má prepojenie s osobnostnými hodnotami dieťaťa.

H2: Deti dosahujú lepšie výsledky, keď sú aktívne zapojené do činnosti, ktorá príslušnú schopnosť determinuje. Aj táto hypotéza sa nám potvrdila. V rámci nášho výskumu sme experimentálne overovali už spomínanú autorskú koncepciu testu na základe rozprávkového príbehu, ktorý poskytol skúmanému dieťaťu možnosť stať sa jeho neoddeliteľnou súčasťou. Dieťa sa na základe krátkej motivácie prenieslo do rozprávkového sveta, kde sa stalo hlavným hrdinom príbehu. Testové úlohy boli koncipované tak, aby skúmané dieťa bolo vždy aktívne činné. Táto metóda skúmania sa

nám osvedčila a vidíme to aj vo výsledkoch výskumu. Myslíme si, že práve aktivizujúce prvky v teste nám zabezpečili úspešnosť výskumu. Na základe zistení konštatujeme, že deti dosahujú lepšie výsledky, keď sú aktívne zapojené do činnosti, pretože hudobná hra, hrové motívy, hravé prvky sú jedným z najprirodzenejších a zároveň už osvedčených prostriedkov priameho kontaktu s hudbou, sledujúc skvalitňovanie a rozvíjanie hudobných schopností detí.

H3: Pôsobenie dnešnej rodiny na dieťa je málo hudobne podnetné. Táto hypotéza sa nám nepotvrdila. Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že rodina poskytuje deťom predškolského veku dostatok hudobných podnetov, pričom najväčší vplyv na rozvoj hudobných schopností dieťaťa má matka, čo považujeme za prirodzený jav. V skúmaných rodinách viac ako polovica rodičov doma spieva, tancuje s dieťaťom a občas navštívi aj hudobné podujatie vhodné pre detského prijímateľa. Pozitívny vplyv ukázala aktívna hudobná činnosť v rodine, t. j. muzicírovanie, spev, tanec, hudobno-pohybové činnosti. Pri porovnávaní výsledkov testovania s dotazníkovým prieskumom rodiny sme zistili, že pri rozvoji hudobných schopností dieťaťa je dôležitý pozitívny vzťah k hudbe a hudobné vzdelanie aspoň jedného člena rodiny. Deti rodičov, ktorí mali hudobné vzdelanie, dosahovali výrazne lepšie výsledky ako deti, ktorých rodičia hudobné vzdelanie nemali. Treba si uvedomiť, že pri hudobnom pôsobení dnešnej rodiny na dieťa je dôležité zámerné pôsobenie už od najútlejšieho veku dieťaťa, pretože práve tam sa začína vytvárať vzťah k hudbe.

H4: V materských školách nie je obvyklá včasná diagnostika zisťovania hudobnosti a chýba systém kvalitnej práce s hudobne talentovanými deťmi. Táto hypotéza sa nám potvrdila. Súčasná materská škola neposkytuje hudobné vzdelávanie deťom predškolského veku mimo edukačného procesu, ani hudobne nediagnostikuje nadané deti. Z uvedeného vyplýva, že pedagógovia materskej školy úmyselne nevyhľadávajú talentované deti a systematicky nerozvíjajú ich možné hudobné schopnosti. K všetkým prístupujú komplexne v rámci tradičných jednotlivých hudobnovýchovných činností. K tomuto poznatku sme dospeli na základe neformálnych rozhovorov s učiteľkami materských škôl. Ich tvrdenie nám spresnil aj dotazníkový prieskum rodinného prostredia predškolského dieťaťa, kde pri otázke, či dieťa navštevuje inštitucionalizované hudobné vzdelávanie určené pre deti predškolského veku vyplynulo, že materské školy sú v tejto oblasti najmenej podnetné, skôr prenechávajú priestor pre hudobné vzdelávanie iným inštitúciám, t. j. základným umeleckým školám a rôznym tanečným kurzom.

Odporúčania pre hudobnopedagogickú prax

Na základe verifikácie všetkých hypotéz hodnotíme výskum ako úspešný, pretože sme dospeli k zaujímavým výskumným zisteniam. Z výskumu vyplynulo, že diagnostika hudobnosti u detí predškolského veku v súčasnom edukačnom procese absentuje a z toho dôvodu taktiež chýba systém kvalitnej práce s hudobne talentovanými deťmi. Preto odporúčame navrhnúť plán kontinuálneho vzdelávania učiteľov materských škôl (celoživotné vzdelávanie cez akreditované vzdelávacie programy), v ktorom by išlo o doplnenie, zdokonalenie a rozšírenie profesijných kompetencií pedagógov v rámci hudobnoedukačného procesu.

Ďalším ponúkaným odporúčaním pre pedagogickú prax je možnosť orientovať edukačný proces na aktívnu činnosť žiakov a využiť ich tvorivý potenciál pri tvorbe integrovaných hudobno-dramatických projektov, ktoré vo veľkej miere napomáhajú rozvoj jednotlivých hudobných schopností. Hudobno-dramatický projekt je jedným z najprirodzenejších a zároveň už osvedčených prostriedkov priameho kontaktu s hudbou, sledujúc skvalitňovanie a rozvíjanie hudobných schopností detí. Realizácia hudobno-dramatických projektov poskytuje priame, zážitkové učenie typu „byť pri tom, tu a teraz“ v navodenej fikcii. Autorská koncepcia neštandardizovaného testu hudobných schopností, ktorú sme experimentálne overili, môže podporiť tvorivý potenciál nielen detí v oblasti hudobno-dramatických projektov, ale aj vyučujúcich, pretože poskytuje množstvo námetov, ktoré sú inšpirujúce a v alternatívnom spôsobe vhodné na zlepšenie či obohatenie ktorejkoľvek časti edukačného procesu v školách.

Ďalej si myslíme, že koncepcia testu modifikovaná pre rôzne vekové kategórie na úrovni predškolskej a elementárnej pedagogiky, by poslúžila ako inšpirácia a návod na to, ako sa dá pomerne rýchlo a hravou formou diagnostikovať stav hudobnosti detí. Učiteľky materských škôl, ktoré sa testovania zúčastnili ako pozorovatelia, prejavili o test veľký záujem. Hodnotili ho ako účinný prostriedok k inovácii vzdelávania, rozhodli sa postúpiť poznatky kolegom a uskutočňovať hudobnú diagnostiku v rámci vlastného pedagogického pôsobenia. Z našich doterajších pedagogických skúseností môžeme konštatovať, že ponúkaná koncepcia neštandardizovaného testu je užitočným prínosom nielen pre pedagogickú prax v materských školách, ale aj pre pedagógov hudobného odboru základnej umeleckej školy. Môže slúžiť pri vstupe do prípravného štúdia a následne prvého ročníka v základných umeleckých školách. Umožňuje porovnávať rozvojovú dynamiku v danej oblasti.

Záverom chceme konštatovať, že vytvorený neštandardizovaný test, ktorý je založený na integratívnych základoch hudobnej pedagogiky, by mohol prispieť k skvalitneniu pedagogickej reformy v súčasnosti.

Bibliografia

- BALCÁROVÁ, Božena: *Alfa didaktiky hudobnej výchovy*. Prešov : Súzvuk, 2004. ISBN 80-89188-00-1.
- BALCÁROVÁ, Božena a kol.: *Integrovaná didaktika hudobnej výchovy*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, Katedra hudobnej a výtvarnej výchovy, 2019. ISBN 978-80-555-2324-8.
- HELUS, Zdeněk: *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha : Portál, 2009. ISBN 9788073676285.
- HOLAS, Milan: *Hudební pedagogika*. Praha : 2004. ISBN 80-7331-018-X.
- HUDÁKOVÁ, Jana: *Didaktika a umelecké aspekty práce v detskom speváckom zbere*. Prešov : FHPV PU v Prešove, 2008. ISBN 978-80-8068-894-3.
- KAŠČÁKOVÁ, Lenka: *Výskum rozvoja hudobnosti detí predškolského veku v podmienkach školskej a rodinnej výchovy*. [Dizertačná práca.] Prešov : Pedagogická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2016.
- KMENTOVÁ, Milena: *Témbrový sluch predškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. ISBN 978-80-7603-112-8.
- KMENTOVÁ, Milena: *Třída zpívá ÍÁÍÁ: hudební hry v rozvoji fonematického uvědomování*. Praha : Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1479-3.
- KODEJŠKA, Miloš: *Hudební výchova dětí předškolního věku II. Hudební prostředí v rodině a MŠ*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1991. ISBN 80-7066-488-6.
- KODEJŠKA, Miloš: *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha : Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-7290-080-3.
- KRBAŤA, Peter: *Psychológia hudby (nielen) pre hudobníkov*. Prešov : Matúš Music, 1994. ISBN 80-967089-4-5.
- RÉVÉSZ, Géza: *The Psychology of a Musical Prodigy*. London : Routledge, 1999.
- SEDLÁK, František – VÁŇOVÁ, Hana: *Hudební psychologie pro učitele*. Praha : Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.
- SEDLÁK, František: *Základy hudební psychologie*. Praha : SPN, 1990.
- SLAVÍKOVÁ, Petra: *Dětská hudební tvořivost v preprimárním vzdělávání*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-124-1.
- WING, Herbert D.: *Standardized Test of Musical Intelligence*. Windsor, 1981.

Summary

TESTING THE DEVELOPMENT OF MUSICAL ABILITIES IN CHILDREN OF PRE-SCHOOL AGE

In the study presented here, especially in its experimental section, we describe hypotheses whose verification by research should provide important findings for musico-pedagogic practice in work with children of pre-school age. The research has shown that children achieve better results when they are actively involved in the activity which determines the relevant ability. Musical activities can be performed with pre-school children (with suitable motivation) at a relatively high level. The musical game, playing motifs, elements of play: these are among the most natural (and also best-attested) means of direct contact with music in order to track the improving quality and development of children's musical skills. For developing musical skills it is important not only that there be combined musical activity of children in the nursery school but also, and principally, at home in the family setting. Active musical involvement in the family (music-making, singing, dancing, and other activities combining music and movement) have a positive influence on the development of musicality.

Our findings have led us to devise a non-standard test for ascertaining the quality of musical abilities among children of pre-school age, with suggestions on assessment and method which will enable teachers to improve the educational process with more effective procedures for achieving the designated goals. Our research has shown that the non-standard test for ascertaining the quality of the musicality of children of pre-school age is not difficult to apply and can be conducted in an entertaining form, integrating musical activities and with a possible use of the medium of creative drama. Musical art is sometimes too abstract for children, and therefore we think it is important to provide more effective musico-educational procedures, forms, methods and means of working, in order to support the development of children's musicality.

Via the research accomplished, we have reached conclusions which summarise the individual and general findings regarding the influences on, and development of, musical skills in children of pre-school age. Acquiring knowledge of the current state of formation and development of the musical skills of children in the pre-school age, and the factors governing this, is at present a topical and urgent task. Therefore timely diagnosis and subsequent development of the child's musicality from the pre-school age, in a partnership of the family and the nursery school, seems to us the optimal variant for improving the current state of affairs.

At the present time, with its focus on combining scholarly contents derived from various academic disciplines (integration), we are considering how to project an education in which music will have a creative mission. Therefore a timely diagnosis, achieved by the above-mentioned means, is a relevant contribution towards this end.